

Süleyman Ateş'in Tefsirinde Bütünlük Sorunu: Ehli Kitab'ın Cennet'e Girmesi ve Tevrât'ın Tahrifi Meseleleri

The Problem of Completeness of Süleyman Ateş's Commentary on the Koran: The Issues of Ahl Al-Kitap (People of Book)'s Entering the Garden and Distortion of the Torah

Mustafa HOCAOĞLU^a

^aTefsir AD,
Receb Tayyib Erdoğan Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi, Rize

Geliş Tarihi/Received: 04.07.2012
Kabul Tarihi/Accepted: 24.09.2012

Yazışma Adresi/Correspondence:
Mustafa HOCAOĞLU
Receb Tayyib Erdoğan Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi,
Tefsir AD, Rize,
TÜRKİYE/TURKEY
mustfhocoglu@hotmail.com

ÖZET Süleyman Ateş, Kur'an'daki bazı ayetlere dayanarak Yahudi ve Hıristiyanların, Allah'a ve Ahiret gününe inandıktan sonra yararlı işler yapmaları halinde cennete gireceğini iddia etmektedir. Ayrıca o, peygamber zamanında değiştirilmemiş bir Tevrat nüshasının bulunduğu, ancak bu nüshanın günümüzde tahrif edildiğini kabul etmektedir. Ateş, Kur'an'da Allah'ın Ehli Kitab'tan dinlerini değiştirmelerini istemediğini ifade etmektedir. Biz, bu çalışmamızda Süleyman Ateş'in bu iddialarından hareketle bütünlük problemi üzerinde duracağız.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, yahudiler, hıristiyanlar, tahrif, tasdik

ABSTRACT Depending on some verses of Koran, Suleyman Ates argues that Jews and Christians can enter to the heaven if they believe in Allah and the Day of Judgment and behave beneficially. He also believes that in the time of Prophet there was an undistorted copy of Torah. However he accepts that current version of Torah is distorted. Ates says that in the Koran Allah don't ask the Ahl al-Kitap to change their religion. In this paper we'll discuss Süleyman Ates' this kind of assertions. In this context we'll deal with whether Ates remains loyal to entirety of Koran and we'll note some insufficiencies in his commentary on these matters.

Key Words: Koran, jews, christians, distortion, affirmation

Journal of Islamic Research 2012;23(1):42-54

Süleyman Ateş, Bakara Suresi 62 ve Mâide Suresi 69. Ayetlerinden hareketle, Allah'a şirksiz olarak iman eden, Ahiret gününe inanan, salih amel işleyen yani Allah'a ibadet eden ve yararlı iş yapan Yahûdî, Hıristiyan ve Sabîî'lerin de cennete gireceğini iddia etmektedir.¹

Ateş'e göre, Kur'an'ın önceki kitapları doğrulayıcı olması, önceki kitapların korunmuşluğunun bir ifadesidir. Dolayısıyla Kitap Ehli'nin yanlarında bulunan Kitab'ın bozulmuş ve tahrif edilmiş olduğunu iddia etmek bir çelişkidir. Çünkü Kur'an, o Kitabı doğrulamaktadır.²

Malûmdur ki, Kur'an'ın bir yerinde mutlak olarak geçen bir ifade, bir başka yerinde detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Bu da okuyucunun bir ko-

¹ Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar, İstanbul, I, 175, III, 34.

² Ateş, *Tefsir*, II, 297-298.

nuyu araştırırken Kur'an bütünlüğüne dikkat etmesini zorunlu kılmaktadır. Bunun için biz, bu çalışmamızda Ateş'in tefsirinde konuyla ilgili diğer açıklamalarına da bakarak, yukarıda verilen hükümlerin doğru olup olmadığını; Ateş'in tefsirinde bu konularda Kur'an bütünlüğüne ne denli bağlı kalındığını göstermeye ve yine onun bu konuları tefsir ederken, objektif olup olmadığını tespit etmeye çalışacağız. Gayemiz Ateş'in bu konularda verdiği bilgilerde tutarlı olup olmadığını tespit etmek olduğu için konuyla ilgili yapılmış diğer çalışmalara atıfta bulunmayacağız.³ Ayrıca bu konularla ilgili Ateş'in iddiasının doğru olup olmadığını da tartışmayacağız sadece Ateş'in tefsirini göz önünde tutarak bir durum tespiti yapacağız.⁴

CENNETE GİRME MESELESİ

Süleyman Ateş, tefsirinde Ehli Kitab'ın cennete girmesi konusunda Kur'an'da mutlak olarak ifade edilen bazı ayetlere dayanmaktadır. Ateş, mutlak ayetlere göre hüküm verirken incelediğimiz kadarı ile konu ile alakalı diğer ayetlere ya değinmemekte yada söz konusu ayetleri açıklarken daha önce ortaya koyduğu hükmü değiştirecek ilave bilgiler nakletmektedir. Bu da Ateş tefsirini tenkide açık hale getirmektedir. Mesela O, *إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِرِينَ وَالصَّالِحِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ* şeklindeki Bakara suresi 62. ve Maide Suresi 69. ayetlerine dayanarak "Allah'a şirksiz olarak iman eden, Ahiret gününe inanan ve salih amel işleyen

yani Allah'a ibadet eden ve yararlı iş yapan"⁵ Yahûdilerin, Hıristiyanların ve Sabîilerin cennete gireceğini belirtirken konuyla ilgili aşağıda belirtilen diğer ayetlerin tefsirinde başka şartlar ileri sürmektedir. Örneğin "ahirete inananlar buna inanırlar ve onlar namazlarına devam ederler" mealindeki En'am suresi 92. Ayetin tefsirinde Ateş, ahirete inananların Kur'an'a inanacaklarını ve namazlarına devam edeceklerini açıklamaktadır.⁶ Yine Ateş, "Eğer (onlar da) sizin inandığınız gibi inanırlarsa, doğru yolu bulmuş olurlar; ama dönerlerse, mutlaka anlaşmazlık içerisine düşerler..." mealindeki Bakara Suresi 137. ayetinde Kitap Ehli'nin Müslümanlar gibi peygamberlere iman etmesi gerektiğini söylemekte ve bunu "Eğer onlar da sizin gibi inanırlarsa, doğru yolu bulmuş olurlar..."⁷ şeklinde ifade etmektedir.

Bu açıklamaların doğal sonucu olarak, burada sayılan üç maddeye Peygamberlerin hepsine Müslümanlar gibi iman etmek gibi bir dördüncü şartta eklenmiş olmaktadır. Ayrıca ahirete iman etmenin Kur'an'a da inanmayı ve namaz kılmayı içerdiği anlaşılmıştır. Bunlarla birlikte Ateş'in tefsirini incelemeye devam ettiğimizde "Onlar bir ümmet idi, gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız da size aittir. Siz, onların yaptıklarından sorulmazsınız." mealindeki Bakara Suresi 141. ayetin tefsirinde yeni bir şart daha eklediğini görmekteyiz. O, ayeti "Siz ayrı bir nesilsiniz, ayrı bir milletsiniz. Zaman değişmiştir. Artık zaman ilerlemiş sizin ihtiyaçlarınızı karşılamak üzere yepyeni bir din gönderilmiştir. Siz, geriye bağlanıp kalmamalı,

³ Makalemizde amacımız Ateş'in Tefsirde bütünlük meselesi olduğu için Ehli Kitabın cennete girmesiyle ilgili veya Tevrat'ın Tahrifi meselesiyle ilgili tartışmalara derinlemesine girmeyip sadece Ateş'in, tefsirinde verdiği bilgilere yoğunlaşacağız. Bu yüzden konuyla ilgili detaylı bilgi edinmek isteyen aşağıdaki çalışmalara bakabilirler. Süleyman Ateş, "Cennet Kimsenin Tekelinde Değildir" *İslami Araştırmalar*, 1989, cilt. 3, sayı 1, ss.1-18; Talat Koçyigit, "Cennet Müminlerin Tekelindedir" *İslami Araştırmalar*, 1989, cilt 3, sayı 3, ss. 85-94, Süleyman Ateş, Cennet Tekelcisi mi?, *İslami Araştırmalar*, 1990, cilt 4, sayı 1, ss. 29-37; Muhammed Ali Sabuni <http://www.darulhikme.org.tr/?sf=haber&haberid=64&ktg=1>; Haydar Hatipoğlu, Süleyman Ateş Ateşle Oynuyor, Mesaj, Ankara 1990; Ayçe Özevin, *Süleyman Ateş'in 'Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri Adlı Eserinde Ehli-i Kitab ve Yorumu*, ÇÜSBE, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi,) Adana 2006, ss. 192-202; Mustafa Delebe, *Cumhuriyet Dönemi Müfessirlere Göre Ehli-i Kitabın Ahiretteki Durumu*, HÜSBE, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Şanlıurfa 2008, ss. 17-78.

⁴ Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri adını taşıyan eser, Yeni ufuklar neşriyat tarafından İstanbul'da 1989 yılında 12 cilt halinde basılmıştır. Ateş, Kur'an'ı sure dizimine göre ayetleri grup grup ayırarak baştan sona kadar tefsir etmektedir. Her surenin sonunda sureden çıkardığı prensipleri ve ayetlerin okunusundaki kırât farklılıklarını da zikretmektedir. Bize göre Ateş'in tefsirinin diğer eserlerden ayıran en önemli özelliği onun ayetleri yer yer Tevrat ve İncil'le mukayese etmesi ve bazı kevnî ayetleri modern bilim ışığında tefsir etmesidir.

⁵ Burada önemli gördüğümüz bir noktaya işaret etmek istiyoruz. Allah, cennete Yahudi veya Hıristiyan olanların gireceklerini iddia eden kimselere şu şekilde cevap vermektedir. "Hayır, kim işini güzel yaparak özünü Allaha teslim ederse/Muhsin onun mükâfatı rabbinin yanındadır. Onlara korku yoktur ve üzülmeyeceklerdir." Bakara 112. Ayetin konumuzla doğrudan irtibatlı olduğu aşikârdır. Konu Yahudi ve Hıristiyanların cennete gitme iddiasıdır. Allah onlara Muhsin olmalarını şart koşmaktadır. Görüldüğü gibi ayette, ne Allah'a ne de ahiret gününe iman şartı vardır. Ayette sadece Allaha teslimiyet ve Muhsin olma şartı ileri sürülmektedir. Kur'an'da muhsinlerin namaz kılan, zekât veren ve ahirete de hazırlanan kimseler olduğu ifade edilmektedir. (Lokman 3-5.) Dolayısıyla bunların mümin (Neml 2-3) veya müttakiler (2/1-5) olduğu anlaşılmaktadır. Bu şekilde "Muhsin olmanın" Allaha ve ahirete imanın ötesinde namaz kılma, zekât verme gibi ameli boyutu da içerdiği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Bakara 62. Ayette ifade edilen "Allah'a ve ahirete imanı" da bu çerçevede değerlendirmek durumundayız. Bu doğrultuda ahirete imanının ne demek olduğunu görmek açısından Enam 92. ayeti ve Mutaffin 1-5. ayetleri okunması gerekmektedir. Ayrıca konumuz açısından söz konusu Bakara 111-112. ayetlerinin Nisa 122-125. ayet grupları ile okunduğunda daha iyi anlaşılacağı kanaatini taşımaktayız.

⁶ Ateş, *Tefsir*, III, 198.

⁷ Ateş, *Tefsir*, I, 246.

mutluluğunuz için bu yeni dine uymalısınız. Ashında o peygamberler de sizi bu dine uymağa sevk etmiştir. Çünkü bu son din, her çağın ihtiyaçlarına cevap verecek bir mükemmelliğe ve elâstikiyete sahiptir”⁸ şeklinde açıklamaktadır. Ateş bu tefsiriyle Ehli Kitab'ın, cennete girebilmesi için yeni ve son din olan “Kur'an dini”ni kabul edip, ona uyma gibi beşinci bir şart daha eklemiştir.

Görüldüğü gibi Ateş, her ne kadar yukarıda “Allah'a şirksiz iman, Ahiret gününe iman ve salih amel: Allah'a ibadet etmek ve yararlı iş yapmak, Ehli Kitab'ın cennete girmesine yeterlidir” dese de diğer ayetlerin tefsirinde, bu şartlara zorunlu olarak yenilerini eklemektedir.

ANLAM KAYMASI

Ateş'in tefsirinde konuyla ilgili ayetlerin araştırılmasında, yer yer birbirini nakzeden bilgiler göze çarpmaktadır. Meselâ “Eğer Kitap ehli inanıp (Allah'ın azabından) korunsalardı, onların kötülüklerinden geçerdik ve onları, nimeti bol cennetlere sokardık. Eğer onlar Tevrât'ı, İncil'i ve Rablerinden kendilerine indirileni gereğince uygulasalardı, muhakkak ki üstlerinde(ki ağaçların meyvelerinde)n ve ayaklarının altın(daki ürünler)den yerlerdi...” şeklinde tercüme ettiği Maide Suresi 65–67 ayetlerinin tefsirinde Ateş şöyle der: “...Eğer gerçekten ‘Rablerinden kendilerine indirilenden kasıt, Kur'an ise Kitap ehli, Kur'an'ın Allah tarafından vahyedildiğini doğrulamağa, bunu kabul etmeğe çağrılmaktadır. Onlardan istenen, Kur'an'ın vahyen indiğini kabul edip ona saygılı davranmak, yoksa kendi dinlerini bırakmak değil. Çünkü Kur'an, kendinden önceki Kitabı doğrulayıcı olarak indiğinden, o kitabı da hak kitap olarak kabul etmekte, ona lâyıkiyle uyanların da felah bulacağını birçok yerde vurgulamaktadır.”⁹

Bize göre Ateş'in, “Kitabın öncekileri tasdik etmesi, tasdik edilen şeyin tahrif edilmediğini ifade eder” ve “Kitabın uygulanmasını ona saygılı davranmak” şeklindeki açıklamalarında anlam kayması vardır. Ateş'e göre, Kur'an'ın önceki kitapları doğrulayıcı olması, önceki kitapların korunmuşlu-

ğunun bir ifadesidir. O, Kur'an'ın, Tevrât'ı doğrulamasından dolayı onun bozulmuş, tahrif edilmiş olduğunu kimsenin iddia edemeyeceğini belirtmektedir.¹⁰ Ateş, Kur'an'ın birçok yerinde Tevrât'a uyanların da mutlu olacaklarının vurgulandığını ifade etmesine rağmen konuyla ilgili ne yazık ki bir örnek vermemiştir. Biz, Kur'an'ın hiçbir yerinde, bizzat Ateş'in kendisinin de kabul ettiği, tahrifatın ve sonradan katmaların olduğu Tevrât'a uyanların felâha ereceğine dair bir bilgiye ulaşamadık.

Yahudilerin yanında bulunan Kitab'ın tahrif edildiğini iddia etmenin çelişki olduğunu söyleyen Ateş, tefsirinin bir yerinde, “Tevrât'a tahrifat girildiğinde kuşku yoktur. Musa'dan asırlar sonra derlenmiş bir Kitab'ın aynen korunmuş olması mümkün değildir”¹¹ iddiasında bulunurken bir başka yerde ise “...Kur'an'ın, ‘kelimeleri yerlerinden tahrif ettiler’ ifadesi ile kastı, Yahûdîlerin kendi kitaplarını tahrif ettiklerini söylemek değildir. Çünkü ayetin devamında: ‘Sizin yanınızda bulunanı doğrulayıcı olarak indirdiğimiz bu Kur'an'a inanın...’ denmesi, Kur'an'ın Yahûdîlerin ellerinde bulunan kitabın doğruluğunu kabul ettiğini kanıtladığını”¹² ifade etmektedir.

Kur'an'ın, Yahûdîlerin ellerinde bulunan kitabın doğruluğunu kabul ettiğine inanan Ateş, Kur'an'ın diğer kitaplara müheymin oluşunu anlatırken “Kur'an, kendinden önceki kitapları koruyucu ve kollayıcıdır. Onlardaki ayetleri doğrular, onları Allah'ın sözü kabul eder. Fakat onlara sokulan tahriflere de işaret eder. Böylece o kitaplardaki hak ile hak olmayanları birbirinden ayırt eder”¹³ ifadesiyle Tevrât'ın tahrif edilmiş olduğunu belirtir. Hatta o, bir başka yerde açıkça “Kur'an'ın, zamanla Tevrât'a sonradan katılanları arındırdığını”¹⁴ da belirtmektedir. “İşte o kitabın yani Tevrât'ın, açık anlamlı, hikmetli, tahrife uğramamış ayetleri, ‘Güvenilir ruh tarafından, açık bir Arapça ile Hz.

¹⁰ Ateş, *Tefsir*, II, 297–298. Tevrât'ın tahrifi konusunda bazı alimler Tevrât'ın çoğunluğunun tahrif edildiğini, bazı alimler bir kısmının tahrif edildiğini iddia ederlerken bazı alimler de Tevrât'ın tahrif edilmediğini söylemektedirler. Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrât*, Pınar, İstanbul- 2001, ss. 208-233. Muhammed Tarakçı, “Tevrat ve İncilin Tahrifi ile İlgili Kuran Ayetlerinin Anlaşılması Sorunu”, *Usul*, Sayı, 2, Temmuz-Aralık 2004, ss. 33-54. Ateş, *Tefsir*, IV, 489.

¹¹ Ateş, *Tefsir*, II, 297.

¹² Ateş, *Tefsir*, II, 297-298.

¹³ Ateş, *Tefsir*, III, 7.

¹⁴ Ateş, *Tefsir*, IV, 489.

⁸ Ateş, *Tefsir*, I, 248.

⁹ Ateş, *Tefsir*, III, 29-30.

Muhammed'e vahyedilmiştir' (Şuara 193-195)¹⁵ ifadesi ise Kur'an'a uymayan Tevrat bilgilerinin, tahrif edildiğinin en açık delilidir. Dolayısıyla her ne kadar Ateş, çelişki de dese, bizzat kendisi, Kur'an'ın, doğruladığı kitabın tahriflerini belirttiğini, onlarda bulunan hak olmayan şeyleri ortaya çıkardığını, hatta Kur'an'ın Tevrat'ın tahrif edilmiş şekli olduğunu ifade etmektedir.

Burada şunu da belirtmemiz gerekmektedir ki Ateş, "Kur'an ölçüdür. Kur'an'ın Tevrât'ta anlattığı şeyler, eğer Tevrât'ta yoksa bunlar zamanla kaybolmuştur..."¹⁶ iddiasında bulunur. Çünkü ona göre, Peygamber zamanında tahrif olmamış Tevrat nüshaları vardı.¹⁷ Şu andaki Tevrat'ta bu bilgiler yoksa o zaman bunlar kaybolmuştur.¹⁸ Ateş, burada Tevrât'ta anlatılan bütün bilgilerle Kur'an'ın verdiği bilgileri tamamen uyuyormuş izlenimi vermektedir. Sanki hiçbir çelişki yokmuş gibi sadece "unutulanlar"dan bahsetmektedir. Oysa Tevrât'la Kur'an bilgilerinin birçok konuda çelişmekte olduğu ehlince malûm olan bir konudur. İşte çelişkiyle ilgili bir örnek aşağıda verilmektedir. Bu konudaki Ateş'in yaklaşımını birlikte okuyalım.

Kur'an'da Hz. Musa'nın (a.s.) Firavun, Hâmân ve Kârûn'a gönderildiği vurgulanır.¹⁹ Hâmân, Firavun'un veziridir. Bu konuyla ilgili Ateş şu açıklamayı yapar.

"Ayette (Kasas 38) Hâmân'ın Firavun'un veziri olarak gösterilmesi, bazı kimselerin itirazına neden olmuştur. Çünkü Tevrât'a göre Hâmân, Milâtan önce beşinci yüzyılda Fars Kralı bulunan Ahaşveroş'un veziridir. Yahûdîlerin düşmanı olan bu adam, ülkedeki bütün Yahûdîleri öldürtmek için, Kraldan emir çıkartmış, fakat bir Yahûdî olan Kraliçe Ester, hünerle, Yahûdîleri ölüm hükmünden kurtarıp, onları öldürtmek isteyen Hâmân'ı astırmıştır. Hâmân, Yahûdî liderlerinden Mordekayı asmak için elli arşın yüksekliğinde bir darağacı yaptırmış, fakat Kraliçe Ester'in Krala ve Hâmân'a verdiği bir ziyafet sonunda, Hâmân'ın Yahûdîlere yapmak istediği zulmü, Krala anlatması üzere Kral, Hâmân'ı o darağacına astırmıştır. (Ester 3-7 bablar).

¹⁵ Ateş, *Tefsir*, IV, 497; I, 152.

¹⁶ Ateş, *Tefsir*, III, 7.

¹⁷ Ateş, *Tefsir*, IV, 498.

¹⁸ Ateş, *Tefsir*, II, 495.

¹⁹ Mü'min 40/23-24.

Görülüyor ki, Yahûdî tarihiyle ilgisi bulunan Hâmân, Mısır Firavunun değil, Fars Kralının veziridir. İzzed Derveze'ye göre, herhâlde o zaman Hâmân'ın Firavunun veziri olduğu halk arasında yayılmıştı. Kur'an'ı-Kerim'de öğüt amacıyla çevredeki anlatılan bir şeyi zikretmişti.²⁰

Biz, Ateş'in "Görülüyor ki, Yahûdî tarihiyle ilgisi bulunan Hâmân, Mısır Firavunun değil, Fars kralının veziridir." ifadesinden sanki O'nun, Yahudi tarihiyle ilgili olan Hâmân'ın Fars Kralı'nın veziri olduğu görüşünü kabul ettiği sonucuna varmaktayız. Ayrıca Ateş'in Derveze'den alıntısında da problem vardır. Derveze, bugünkü Tevrat'ta Firavun'un vezirinden yapmasını istediği bu kule olayının anlatılmadığını, ancak bunun, değişmemiş Tevrat'ta olmaması anlamına gelmeyeceğini ifade eder. O, "Kanaatimize göre bu olay, Hz. Peygamber çevresinde Yahudiler kanalıyla aktarıldığı için biliniyordu." dedikten sonra kanaatini de şöyle açıklar. "Hâmân,²¹ Firavun'un başkanlığında bulunmuştur. Bunun için Kur'an, öğüt ve hatırlatma kabiliyetinden bu gerçeği zikretmiştir."²²

Ayrıca Ateş'in ifadesinden Kur'an'ın sanki mahalle dedikodusu şeklinde bilinen bir haberi öğüt formatına sokarak aktardığı sonucu çıkmaktadır.

Bize göre Ateş'in Hâmân'la ilgili açıklaması, Derveze'nin ifade ettiği gibi şöyle olmalıydı: "Tevrât'taki orijinal Mısırdan çıkış öyküsünde, mutlaka Hâmân'ın tıpkı Kur'an'da olduğu gibi, Firavun'un Hz. Musa'ya karşı mücadelesindeki yardımcısı olarak geçiyor olması gerekir. Ancak zamanla bu bilgi kaybolmuştur."²³

Biz, Tevrat'ta anlatılanlarla Kur'an'daki bilgilerin çelişip çelişmediği konusunu ve Ateş'in bu ko-

²⁰ Ateş, *Tefsir*, VI, 441.

²¹ "Amon'un başrahibinin işlerin yöneticisi, mabedle ilgili inşaat faaliyetlerinin sorumlusu olması ile, Firavun'un Hâmân'dan bir kule inşa etmesini istemesi arasında bir ilgi bulunmalıdır. Esasen bugün Kur'an'daki yazılış şekliyle Hâmân isminin Eski Mısır'da bir kişi adının tam bir harf çevirisi olduğu anlaşılmıştır ve söz konusu adın hiyeroglif imlâsı bilinmektedir. Bu kişinin "taş ocakları işçilerinin şefi" olup inşaat işlerinden sorumlu en yetkili şahsın bu şekilde adlandırıldığı tesbit edilmiştir. Şu halde Kur'an-ı Kerim'de yer alan Hâmân, bir şahıs adı veya Amon rahiplerinin kullandığı bir unvandır ve inşaat işlerinden sorumlu en üst düzeydeki yetkiliyi ifade eder. Mısır tarihinde de bu görevin Amon başrahibine ait olduğu belirtilmektedir." Bkz. Şaban Kuzgun "Hâmân" DİA, XV, 437.

²² M.İzzed Derveze, *et-Tefsiru'l-Hadis Tertibu's-Suveri Hasebi'n-Nuzul Daru'l-Arabi'l-İslami*, Beyrut, 2000, II, 297.

²³ Kur'an'da geçen Hâmân'ın gerçekliği ve Tevrat'ın yanlışlığını görmek için bkz. Maurice Bucaille, Louay Fatoohi, Shetha Al-Dargazelli, *Musa ve Firavun*, Çıkış Kitabı, (Çev. Ayşe Merali İbrahim Kapaklıkaya), Gelenek, İstanbul, 2002, ss. 144-152.

nuya yaklaşımını aşağıda kıssalar başlığı altında daha geniş ele alacağız.

Biz, burada Ateş'in "Allah, Ehli kitap'tan kendi dinlerini bırakmalarını değil, Kur'an'ın vahyen indiğini kabul etmelerini ve ona saygılı davranmalarını istiyor" iddiası üzerinde de durmak istiyoruz. Bize göre bu ayetler, Ateş'in iddiasının aksine yani "Allah, Ehli Kitap'tan, Kur'an'a sadece iman etmelerini, ona saygı göstermelerini bunun yanında da kendi kitaplarına uymalarını"²⁴ değil, A'raf Suresi 157. ayette²⁵ ifade edildiği gibi Kur'an'a ve Peygamber'e göre bir hayat yaşamalarını istemektedir. Ateş, A'raf Suresi 157. ayetini "Ehli Kitap, yalnız Tevrât ayetlerine inanmakla kalmaz, bütün peygamberler vasıtasıyla gönderilen ayetlere inanırlar." Bununla birlikte yine Onlar, "Niteliklerini Tevrât ve İncil'de gördükleri, iyiliği emreden, kötülükten men eden, güzel şeyleri helâl, çirkin şeyleri haram kılan, üzerlerindeki ağırlıkları, zincirleri kaldıran ümmî peygambere tâbi olmak durumundadırlar"²⁶ şeklinde tefsir etmektedir. Ona göre kurtuluşa ve başarıya ermek için insanları hurafe, batıl düşünce zincirlerinden kurtaran, o ümmî peygambere inanıp, onu desteklemek, ona yardımcı olmak, onunla indirilmiş bulunan Kur'an nurunu izlemek gerekmektedir.²⁷

Ehli Kitap'ın felâha ermeleri için Hz. Muhammed'e (a.s.) ve ona indirilen Kur'an'a uymaları gerekmektedir. Yani, Araf Suresi 157-158. ayetlerinde Allah, "Ona tabi olunuz..." emriyle Hz. Muhammed'e (a.s.) itaati; "ona indirilen nura tabi olunuz" emriyle de Kur'an'a itaati emretmiştir.²⁸ İşte Ateş, bu ifadeleri ile Kitap Ehli'nin hem Kur'an'a hem de Hz. Muhammed'e (a.s.) itaat etmesini zorunlu kılmaktadır.

²⁴ Ateş, *Tefsir*, III, 29-30, II, 493.

²⁵ Ayetin meali şöyledir: "Onlar yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları Rasule, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. Ümmî Peygamber onlara iyili emreder onlarda kötülüğü de yasaklar, onlara iyi ve güzel şeyleri helal kılar kötü ve pis şeyleri de haram kılar. Ona iman edenler ona saygı gösterenler ona yardım edenler ve ona indirilen nura uyanlar var ya, işte onlar kurtuluşa erenlerdir".

²⁶ Ateş, *Tefsir*, III, 398. Ayrıca Ateş, "De ki Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki Allah da sizi sevsin..." mealindeki Ali İmran suresi 31. ayetin Necran heyeti hakkında inmiş olmasının doğru olmadığını kabul etmekle birlikte "belki de bu heyet, başka bir Hristiyan heyetti" açıklamasını yaptıktan sonra mananın genel olduğunu ifade edere "Allahı sevmek, O'nun buyruklarını tanımakla olur. Kuru sözle olmaz. O'nun buyruklarını insanlara duyuran da Hz. Muhammed'dir. O halde Elçinin getirdiklerini kabul etmek, onun yolunda gitmek lazımdır. Çünkü o, Allahın insanlara elçisidir. Elçiye itaat, Elçiye gönderene itaat demektir" şeklindeki açıklamasıyla Yahudi Hristiyan bütün insanlığın, Hz. Peygambere uymaları gerektiğini iddia etmektedir. Ateş, *Tefsir*, II, 38.ss. 144-152.

²⁷ Ateş, *Tefsir*, III, 398.

²⁸ Ateş, *Tefsir*, III, 400.

Ayrıca burada dikkatimizi çeken şey, "Eğer onlar Tevrât'ı, İncil'i ve Rablerinden kendilerine indirilene gereğince uygulasalar" şeklindeki ayet, Ateş tarafından ikiye bölmüştür. Allah, Tevrât, İncil ve kendilerine indirilene uygulamaları halinde nimete ulaşacaklarını buyurmuştur. Dolayısıyla şayet kendilerine indirilenden kasıt, Kur'an ise Ehli Kitap'ın onu da uygulaması gerekmektedir. Ancak Ateş, Tevrât ve İncil'in uygulanmasını zorunlu kılmakla, Kur'an için nedendir bilinmez sadece imanın yeterli olduğunu iddia etmektedir.²⁹

Bu ayette, Ehli Kitap'ın, Kur'an'a sadece iman etmelerini yeterli olduğunu düşünen Ateş, Maide 68-69 ayetlerini "Ey Kitap ehli! Siz, Tevrât'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirilene doğru dürüst uygulamadıkça hiçbir esas üzere değilsiniz. Gittiğiniz yol yanlıştır..." diyerek Rablerinden kendilerine indirilene uygulamayı şart koşmaktadır. Ona göre "Rabbinizden size indirilen" cümlesinden kastedilenin Kur'an olması ihtimali kuvvetlidir. Dolayısıyla Kur'an, yalnızca Müslümanlara değil, Kitap ehline ve bütün Müslümanlara indirilmiştir. Kitap ehlinin, Tevrât'ın, İncil'in hükümleri yanında Kur'an vahyine de inanmadıkça, bu üç İlâhî kitabın ruhu doğrultusunda hareket etmedikçe bir esas üzerinde sayılmayacaklardır.³⁰

Bize göre ayeti Ateş gibi anlasak bile, "Tevrat ve İncil'in uygulanmasını nasıl anlayacağız?" şeklinde bir sorun karşımıza çıkmaktadır. Çünkü Ali İmran Suresi 50. ayette, Hz. İsa'nın (a.s.) israiloğullarına, kendilerine haram kılınan bazı şeyleri helâl kılmak için gönderildiği açıklanır. Yani ayete göre, Tevrat'ı uygulayacak olanlar, Hz. İsa'nın (a.s.) şeriatine uymak zorundadırlar. Dolayısıyla Hz. İsa (a.s.), Tevrat'ta haram olan bir şeyin hükmünü kaldırıp helâl kıldığı için Ehli Kitap, Hz. İsa'ya (a.s.) uyacaklardır. Her iki hükmü bir anda uygulamanın mümkün olmadığı da ortadadır. Bunun için ayette bir sıralamanın söz konusu olduğuna inanmaktayız. Yani bütün peygamberler, Allah'a kendilerinden sonraki peygamberlere iman edeceklerine, ona uyacaklarına dair söz verdiklerine göre (Ali İmran 81) önceki kitaplarda sonrakilere tabi olması gere-

²⁹ Ateş, *Tefsir*, III, 29.

³⁰ Ateş, *Tefsir*, III, 32-34.

kir ki, onlara uyulması söz konusu olsun. Yani Tevrat'a uyanlar, İncil'in emirlerine tabi olmalılar. Aynı şekilde Ehli Kitap, kendilerine indirilen Kur'an'a uymaları lâzım ki Kitaplarına uymuş olunsunlar. Çünkü Kitapları bu gerçeği onlara emrediyordu.

Tabii burada şunun da altını çizmekte fayda vardır. Ateş, "Demek ki Kitap ehlinin mutlu olabilmesi için Allah'ın bütün indirdiklerine inanması ve onlara aykırı davranmaması gerekir"³¹ ifadesiyle Ehli Kitap'ın cennete girebilmeleri için "Kur'an'ı inkâr etmeme ve onun gereklerine aykırı davranmama"yı şart olarak eklemektedir.

Ehli Kitap'ın, Kur'an ve Hz. Peygamber'e uymaları gerektiğiyle ilgili "Eğer Allah'a peygambere ve ona indirilene inansalardı o (inkâr eden)leri dost tutmazlardı. Ama onların çoğu yoldan çıkmış insanlardır." şeklinde Maide 81. Ayetini de örnek verebiliriz. Ateş, ilk önce ayette bahsedilenlerin, Hz. Peygamber zamanında yaşayan ve kâfirleri dost edinen Yahûdîlerin olduğunu ifade etmektedir.³² Daha sonra da buradaki peygamberin Hz. Mûsâ, kitab'ın da Tevrat olabileceğini ifade eder. İkinci bir şık olarak da buradaki peygamberin, Hz. Muhammed (a.s.), Kitab'ın da Kur'an olduğunu beyan ettikten sonra, "Eğer onlar, Hz. Muhammed'e ve Kur'an'a iman etmiş olsalardı, kâfirleri dost edinmezlerdi." şeklinde tefsir eder.³³

Ateş, Bakara Suresi 145. ayetin³⁴ tefsirinde de "Kitap Ehli'nin, Muhammed'e emredilen kıbleye uymamaları, gelen bu emrin, haktan olduğunu bilmemelerinden değil bencilliklerindedir. İşte bu husus, 146. ayette belirtilmektedir"³⁵ diyerek Kitap ehlinin, Hz. Muhammed'in (a.s.) yöneldiği Kible'ye dönmeleri gerektiğini ifade etmektedir.

Ateş, Ali İmran Suresi 81. ayetin³⁶ tefsirinde de Ehli Kitap'ın Kur'an'a ve Hz. Muhammed'e (a.s.) uymaları gerektiğini Hz. Ali ve İbn Abbas'tan eleştirmeden yaptığı şu rivayetlerle ifade etmektedir.

³¹ Ateş, *Tefsir*, III, 29.

³² Ateş, *Tefsir*, III, 42.

³³ Ateş, *Tefsir*, III, 44.

³⁴ Ayetin meali şöyledir: "Andolsun, sen kendilerine kitap verilenlere her türlü mucizeyi getirsen de getirmesende onlar senin kiblene yine de uymazlar..."

³⁵ Ateş, *Tefsir*, I, 256.

³⁶ Ayetin meali şöyledir: "Hani Allah Peygamberlerden 'Andolsun, size vereceğim her kitap ve hikmetten sonra elinizdekini doğrulayan bir peygamber geldiğinde ona mutlaka iman edeceksiniz ve ona mutlaka yardım edeceksiniz diye söz almış..."

"Hz. Ali ve İbn Abbas şöyle demişler:

'Allah, gönderdiği her peygamberden, Muhammed geldiği zaman sağ oldukları takdirde, mutlaka ona inanıp, ona yardım edeceklerine dair söz aldığı gibi ayrıca onlara, ümmetlerinden Muhammed'e yetiştikleri takdirde ona inanıp, yardım etmeleri hakkında söz almalarını emretmiştir.'

Bazı hadislerde, Hz. Peygamber'in 'Eğer Musa ve İsa sağ olsalardı, bana uymaktan başka bir şey yapmazlardı.' dediği rivayet edilir.³⁷

Ateş'in yaptığı bütün bu açıklamalar, yine ona ait olan, "Yahûdî ve Hıristiyanların kendi dinlerinde kaldıkları halde -Ona göre mutlaka kendi dinlerinden ayrılıp Müslüman olmaları şart değildir- Kur'an'ı inkâr etmez, onun gereklerine aykırı davranmazsa, meselâ teslisi bırakıp Kur'an'ın emrettiği şekilde Allah'a ve ahirete inanırlarsa, mümin sayılacağı için cennete girecekler"³⁸ tezini çürütmektedir. Çünkü onun yukarıdaki ifadelerine göre Allah, Ehli Kitap'tan kible, dost/düşmanın tayininde olduğu gibi her konuda Kur'an'a ve peygamber'e uymalarını istemiştir.

AYETLERİN ANLAMINDA ZORLAMALAR

Ateş'in Tefsirinde bazı ayetlerin açıklamasında, kendi iddiasını desteklemek için zorlamada bulunduğu görülmektedir. Meselâ Maide Suresi 15 ve 16. ayetlerin tefsirinde bunu görebiliriz.

"Ey Kitap ehli! Size elçimiz geldi. Kitab'dan gizlediğiniz şeylerin çoğunu size açıklıyor, çoğundan da geçiyor. Gerçekten size Allah'tan bir nur ve açık bir kitap geldi. Allah, onunla rızasına uyanları esenlik yollarına iletir ve onları kendi izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarıp dosdoğru bir yola iletir." şeklinde ayetlerin mealini veren Ateş;

"Allah'tan size bir nur ve apaçık bir kitap gelmiştir.' cümlesiyle işaret edilen kitap, çoğunlukla müfessirlerin söylediği gibi Kur'an değil, Yahûdîlerin ellerinde bulunan Tevrat'tır. Çünkü Yahûdîlere, kitap halinde gelen kutsal kitap odur"³⁹ iddiasında bulunur. Burada Yahûdîlere Tevrat'ın

³⁷ Ateş, *Tefsir*, II, 72.

³⁸ Ateş, *Tefsir*, III, 32-34.

³⁹ Ateş, *Tefsir*, II, 492.

“kitap” halinde geldiğini belirten Ateş, bir başka yerde, “*Tevrât’ın tamamının bir kitap halinde Musa’ya verildiğini sanmak hatadır. Tevrât’ın büyük bir bölümü de Kur’an gibi vahiy yoluyla verilmiştir*”⁴⁰ şeklinde belirterek yukarıda ileri sürdüğü tezi yine kendisi çürütmektedir.

Şimdi Ateş’in de ifade ettiği gibi Tevrât, “Kitap” halinde indirilmediğine göre Maide suresinde geçen “Kitap”ın ne olduğu konusu üzerinde biraz durmak istiyoruz.

Ayette “Kitap”, nur ve yol gösterici şeklinde tavsif edildiği için Ateş, “Musa’nın insanlara nur ve yol gösterici olarak getirdiği kitabı kim indirdi?” mealindeki Enam 91. ayetini delil getirerek, bu Kitab’ın, Tevrât olduğunu iddia eder. Tabii burada Ateş, sanki “nur ve yol gösterici” sıfatı, Kur’an’da sadece Tevrât’a verilmiş gibi davranmaktadır. Oysa hem İncil (Maide 46) hem de Kur’an için (Nisa 74) nur ve yol gösterici ifadesi kullanılmaktadır.

Ateş, ayetteki “Bu Kitab”ın Tevrât olduğuyla ilgili diğer bir delilini şöyle açıklar: “Bu ayet indiği sırada henüz Kur’an, bir kitap haline gelmemişti. Onun için Kur’an, kendisini daha çok kur’an (okuma parçası) olarak nitelendirmekte, Tevrât’ı, nur ve hidayet kaynağı olan kitap olarak vasıflandırmaktadır.”⁴¹

Burada “Bu ayetin indiği sırada henüz Kur’an, bir kitap haline gelmemişti” gerekçesini ileri süren Ateş, Enam 114. ayetini şöyle tercüme eder:

“Allah, size kitabı açıklanmış olarak indirmişken ondan başka bir hakem mi arayayım? Kendilerine kitap verdiklerimiz, onun gerçekten Rabbin tarafından indirilmiş olduğunu bilirler, hiç kuşku-lananlardan olma.”⁴²

Ateş, Ali İmran Suresi 7. Ayeti de “Kitab’ı sana O, indirdi...” şeklinde tercüme etmesine rağmen ayette geçen Kitap’la ilgili şu açıklamayı yapmaktadır: “Ali İmran Suresi 7 ve Zümer Suresi 23. Ayetlerde geçen ‘Kitap’, Kur’an’ın aslı olan Musa kitabı yani Tevrat’tır. Bu sebeple, ayetleri müteşabih olduğu bildirilen kitap Kur’an değil Musa kitabı’dır.”⁴³

Allah, Kur’an’ı “Kitap” veya “el-Kitap” ifadele-riyle tavsif etmesine rağmen Ateş, “Kur’an-ı Kerimle özellikle el-Kitap şeklinde tarifli olarak anılan Kitap, Kur’an değil Tevrât’tır. Çünkü Kur’an, Kitap olarak indirilmemiştir”⁴⁴ demektedir. Yukarıda Ateş’ten, Tevrât’ında Kitap halinde indirilmediğini öğrenmiş-tik. O, Kur’an’ın “Kitap” ifadesiyle vasıflandığı bazı yerlerde, Ali İmran Suresi 7. ayette yaptığı gibi zor-lama tevellere gitmektedir. Ancak Mekki olan Nahl Suresi 89. Ayette geçen el-Kitab’ı, bu sure indiğinde, henüz Kur’an, bir kitap haline gelmemesine rağmen, Nahl Suresi 64. ayette olduğu gibi “Kur’an” şeklinde tefsir etmektedir.⁴⁵ Dolayısıyla Kur’an’da “Kitap” ifadesinin “Kur’an’ı” tavsif için kullanılmış olduğu bir gerçektir. Aslında Ateş de bunu kabul etmektedir. Ancak, söz konusu ayetimizde, tezini savunabilmek için gereksiz zorlamalara girmektedir.

Mâide Suresindeki ayetlerimize geri döndüğümüzde, oradaki “Kitab”ın Kur’an olduğunu, İbrahim Suresi 1. ayetin yardımıyla anlayabiliriz.

Ateş, ayeti “Bu, Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan çıkarıp o güçlü ve övgüye lâyık olanın yoluna iletmen için sana indirdiğimiz bir kitaptır” şeklinde tercüme etmiştir.

Ateş’in yaptığı bu tercüme eksiktir. Ayette “nur/aydınlık” geçmesine rağmen Ateş’in mealinde bu kelime gözden kaçırılmıştır. Ayetin meali şöyle olmalıydı:

“*Bu Kitap*, rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa, mutlak güç sahibi ve övgüye lâyık, göklerdeki ve yerdeki her şey kendisine ait olan Allah’ın yoluna çıkarman için, sana indirdiğimiz bir *kitaptır*”.

Kur’an’da Tevrât’ın “İnsanları karanlıklardan aydınlığa çıkararak kitap” şeklinde tavsif edildiğini göremedik. Ancak, Kur’an için bu tavsif yapılmaktadır. Sadece Hz. Musa’ya (a.s.) verilen mucizelerle ilgili aynı ifade kullanılmaktadır. “And olsun biz Musa’yı da kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar, onlara Allah’ın günlerini hatırlat diye ayetlerimizle göndermiştik...”

Mâide Suresi 15. ayette geçen “Sizin Kitap’tan gizlemiş olduğunuz birçok şeyi açıklayan bir elçi-

⁴⁰ Ateş, *Tefsir*, VI, 443.

⁴¹ Ateş, *Tefsir*, II, 492.

⁴² Ateş, *Tefsir*, III, 226.

⁴³ Ateş, *Tefsir*, IV, 494. Ateş’in Kur’an’da geçen “el-Kitap” ifadesinin Tevrât olduğuyla ilgili açıklamaları için bkz. Ateş, *Tefsir*, IV, 494-498.

⁴⁴ Ateş, *Tefsir*, IV, 494.

⁴⁵ Ateş, *Tefsir*, V, 132.

miz size geldi..." ifadesi, "Gerçekten Allah'tan size apaçık bir Kitap ve nur geldi" ifadesindeki Kitap'ın Kur'an olduğunu en somut şekilde ispat etmektedir. Çünkü Hz. Peygamber (a.s.), onların gizlediklerini kendisine indirilen vahiy ile açıklamaktadır. Ateş'in kendisi de Maide 19. ayetini "Cenabı Hak, Kitap ehlini uyararak Elçisi ile gönderdiği çağrıya uymalarını bildiriyor"⁴⁶ şeklinde tefsir ederek bunu kabul etmektedir. Hz. Muhammed'e (a.s.) indirilen vahiy de Tevrât olamayacağına göre, bunun Kur'an olmasında tereddüt yoktur. Ayrıca Allah, Kur'an'ı "Bu Kur'an, İsrailoğullarına ihtilâf ettikleri konuların çoğunu açıklıyor" (Neml 76) şeklinde tanıtmaktadır. Kur'an'ın açıkladıklarının, Hz. Muhammed'in (a.s.) ifade ettikleri olması gerekmektedir. Bütün bu bilgilerin ışığında, Maide Suresi 15. ayette ifade edilen "Kitap", Kur'an'dan başkası olamaz.

DELİL OLAN BAZI AYETLERİN İHMALİ

Araştırmamızda Ateş'in Tefsirinde gördüğümüz diğer bir eksiklik de konunun açıklanmasında mihenk taşı olan ve Ateş'in iddiasını reddeden ayetlerin ihmal edilmesidir. Buna en güzel örnek Nesh'le ilgili açıklamalarda görülmektedir.

Ateş, Kur'an'ın önceki kitapları nesh ettiği fikrinin, her kavmin, Hakk'ın Rahmetini sadece kendilerine özgü kılma çabasından dolayı ortaya çıktığına ve zamanla tefsirlere yerleştirildiğine inanmaktadır. Ona göre "bu, dar bir düşüncedir ve Kur'an'ın kendisinde asla böyle bir anlam yoktur".⁴⁷

Nesh konusunda bu yaklaşıma sahip olan Ateş, Bakara Suresi 106. ayeti⁴⁸ tefsir ederken "...Onlara göre bu ayette kastedilen nesh, Kur'an'ın kendi kendisini neshi değil daha önceki kitapları neshedip hükümsüz bırakması demektir"⁴⁹ görüşünü naklettikten sonra, "Bu görüş, Kur'an'ın ruhuna terstir. Çünkü Kur'an, kendisinin 'musaddikan lime beyne yedeyh' geldiğini bildirmektedir. Dolayısıyla Kur'an, o kitapların hükümlerini kaldırmak için değil, yerleştirmek için gelmiştir. Bunun için onları hükümsüz bırakmaz" iddiasında bulunmaktadır.⁵⁰

Tasdik edenin, tasdik ettiği şeyi nesh edemeyeceğini düşünen Ateş, Ali İmran 81. ayetini "Eğer, aynı devirde iki peygamber gelmişse, bunlar birbirlerinin yardımcılardır. Hz. Musa ile Hz. Harun gibi. Bir peygamber gönderildikten sonra, aynı kavme bir zaman sonra henüz o peygamber hayatta iken başka bir peygamber gönderilirse, önceki sonrakini tasdik eder. *Şayet sonrakinin getirdiklerinde, öncekinin getirdiklerinin bir kısmını nesheden hükümler bulunursa, birincisi, ikincisinin getirdiklerini kabul eder...*"⁵¹ şeklinde tefsir ederek, tasdik eden ikinci peygamberin birinciyi nesh edebileceğini ifade eder. Kur'an'ın önceki şeriatleri nesh edebileceğini ise şu şekilde belirtir: "...Kur'an'da anlatılmayan Tevrat hükümlerinin mutlaka Allah'ın hükmü olduğunu bilemeyiz. Çünkü Tarih boyunca Tevrât'a çok katmalar olmuştur. Bundan dolayı, İslâm şeriâtinde neshedilse de edilmese de Kur'an'da anlatılmayan Tevrat hükümleri, müslümanlar için hüccet değildir".⁵² Bu ifadeler, Ateş'in, yukarıda ileri sürdüğü iddiasını bizzat kendisinin kabul etmediğini ortaya koymaktadır. Yani Ateş, "dar bir görüş" olarak ifade ettiği, sonrakinin, öncekilerin hükümlerini "nesh" edebileceği düşüncesini kabul eder. Ayrıca o, "Kur'an'ın kendisinde asla böyle bir anlam yoktur." iddiasında bulunsa da, Ali İmran Suresi 50. Ayeti bu gerçeği büyük harflerle şöyle ifade etmektedir.

"(Ben) Benden önce gelen Tevrât'ı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri size helal yapayım diye gönderildim. Size Rabbinizden bir mucize getirdim, Allah'tan korkun, bana itaat edin."

Hz. İsa (a.s.) kendisinden önceki kitapları "musaddikan lime beyne yedeyh" olarak gönderilmesine rağmen, tasdik ettiği Tevrât'taki haram kılınan bazı şeyleri, helâl kılmak için gönderildiğine göre, tasdik edenin, tasdik ettiği şeyi "nesh" de edebileceğini ayetten öğrenmiş bulunmaktayız. Ancak burada şu dikkatimizi çekmektedir ki Ateş, neshle ilgili açıklama yaptığı yerlerde görebildiğimiz kadarıyla Ali İmran Suresi 50. ayete hiç değinmemiştir. Bize göre konu açısından mihenk taşı olan bu ayeti Ateş'in görmemesi veya değerlendirmemiş olması çok manidardır.

⁴⁶ Ateş, *Tefsir*, II, 501.

⁴⁷ Ateş, *Tefsir*, IV, 498.

⁴⁸ Ayetin meali şöyledir: "Biz her hangi bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya unutturursak, yerine daha hayırlısını veya mislini getiririz..."

⁴⁹ Ateş, *Tefsir*, I, 218.

⁵⁰ Ateş, *Tefsir*, I, 218; IV, 498.

⁵¹ Ateş, *Tefsir*, II, 73

⁵² Ateş, *Tefsir*, II, 538.

Sonuç olarak şöyle bir yargıya ulaşmak mümkündür: “Bir kitabın önceki kitapları “musaddikan lime beyne yedeyh” olarak gönderilmesi, onların tahriflerini ortaya koymayacağı veya onların hükümlerini geçersiz kılmayacağı anlamına gelmektedir.”

ANLAMDA KAPALILIK

Ateş'in tefsirini incelerken bazı kavramalarda anlam kapallığı görülmektedir. Bize göre bu konunun en güzel örneği, İslam'dan kastın ne olduğu hususudur.

Ateş, İslâm'ı “İslâm, kişinin özünü Allah'a teslim etmesi, yalnız ona kulluk edip, onun buyruklarına boyun eğmesi demektir” şeklinde tanımlamaktadır. O, iman ile islam'ın birbiri yerine kullanılabileceğini söyledikten sonra, imanın gönül işi olan tasdik, İslâm'ın ise bu tasdik uygulaması olduğunu ifade etmektedir. Yani ona göre İslâm, buyrukların uygulaması olduğu için ameldir.⁵³

Ateş, bu anlamda bütün peygamberlerin, İslâm'ı öğütlediğini ve bütün hak dinlerin, “İslâm” olduğunu ifade eder. Bunun yanında Allah'a teslim olmaya aykırı düşecek bir dinin de makbul olmadığını, Allah'a ortak tanımanın, ona çocuk isnat etmenin, İslâm'a aykırı olduğunu, bunun için İslâm'dan başka bir din arayanın, böyle bir dine giren kimsenin davranışının merdud olduğunu ilân eder.⁵⁴ Çünkü ona göre, “Tevhid inancına dayanan İslâm dini, insan fıtratına en uygun dindir ve Allah'ın seçtiği, razı olduğu tek dindir. Allah, bütün peygamberlere bu tevhid dinini göndermiştir”.⁵⁵ Bu bilgilerle Allah'a oğul isnat eden İncil ve Tevrat sahiplerinin “İslâm” olmadıkları gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Kitap ehlinin bu İslâm gerçeğini bildiği, fakat kendilerine bunu bildiren “ilim” geldikten sonra, aralarındaki “bağy” yüzünden inanç ayrılıklarına düştükleri belirtilir.⁵⁶

Ateş, Saf Suresi 7-9. ayetlerin tefsirinde daha ilginç detaya girmektedir: “Nur, Kur'an'ın getirdiği 'hak din'dir. 'Fakat biz, onu kullarımızdan dilediğimizi doğru yola ilettiğimiz nur yaptık' ayeti, Kur'an'ın insanları doğru yola ileten 'ışık' olduğunu

göstermektedir. İşte Allah, Kur'an'ın getirdiği bu 'hak dini' bütün dinlere üstün kılacağı va'dini ilk defa bu surede anlatmaktadır”.⁵⁷

Yukarıda Allah'a ortak tanımanın, ona çocuk isnat etmenin, İslâm'a aykırı olduğunu, bütün dinlerin üzerine çıkarılacak olan “Nur” un Kur'an'ın getirdiği, “hak din” olduğunu ifade eden Ateş, Tevbe Suresi 33. ayetin tefsirinde “Ayette ifade edilen 'hak din', yalnızca Muhammed'e (a.s.) gelen İslâmiyet değildir. Bütün peygamberlerin getirdiği gerçek dindir. Kitap ehli, eğer Hz. Musa ve Hz. İsa'nın getirdiği dinin gerçek kurallarına uymuş olsalardı, yeni peygamberin getirdiği 'nur'u söndürmeğe kalkmazlardı” der.⁵⁸ Bir yandan bu bilgileri veren Ateş, Fetih Suresinde Hz Muhammed'i (a.s.) hidayet ve hak dinle gönderenin Allah olduğunu, Muhammed'in Allah'ın gerçek elçisi olup, getirdiği dinin bütün dinlere üstün geleceğini, onun gerçek peygamber, Kur'an'ın da Allah kelamı olduğuna bizzat Allah'ın tanıklık ettiğini vurgulamaktadır.⁵⁹

Bir yanda Hz. Muhammed'in (a.s.) getirdiği dinin, hak din olduğunu ve onun getirdiği dinin diğer bütün dinlere üstün geleceğini⁶⁰ ifade eden Ateş, diğer yanda 'hak din'in yalnızca Hz. Muhammed'e (a.s.) gelen “İslâmiyet” olmadığını söyler. Biz göre burada bir çelişki vardır. Şöyle ki, Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar bütün peygamberlerin dini İslâm idi, ancak Hz. Musa ve Hz. İsa'nın dini olan “İslâm”a, sonradan İslâm'a uymayan, Tevhid'e zarar veren bazı inançlar eklenerek Yahudilik ve Hıristiyanlık ortaya çıktı.⁶¹ Bu da onların, Tevhid'den yani İslâm'dan uzaklaştıklarını göstermektedir. Ateş de “Kitap ehli, eğer Hz. Musa ve Hz. İsa'nın getirdiği dinin gerçek kurallarına uymuş olsalardı, yeni peygamberin getirdiği 'nur'u söndürmeğe kalkmazlardı.” diyerek bunu kabul etmektedir. Ayrıca Ali İmran Suresi 81. Ayeti de bu hakikati desteklemektedir. Dolayısıyla Yahudiler ve Hıristiyanların, Hz. Peygamber'in Nuru'nu söndürmeye çalışmaları, onların hak dinin dışında olduğunu ispat etmektedir. Ayrıca eğer onlar, “İslam”

⁵⁷ Ateş, *Tefsir*, IX, 417.

⁵⁸ Ateş, *Tefsir*, IV, 58.

⁵⁹ Ateş, *Tefsir*, IX, 492.

⁶⁰ Ateş, *Tefsir*, IX, 417.

⁶¹ Mevdudi, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, (Trc. Ahmet Asrar), Pınar, İstanbul, 1992, II, 56-7, 83-8.

⁵³ Ateş, *Tefsir*, II, 75.

⁵⁴ Ateş, *Tefsir*, II, 75.

⁵⁵ Ateş, *Tefsir*, II, 25.

⁵⁶ Ateş, *Tefsir*, II, 24.

diyise neden Allah, Hz. Muhammed'i (a.s.) ve Hak din olan Kur'an dinini, onlara göndersin? İşte bu sorunun cevabını Ateş'in Tefsiri'nde bulamadık.

Bu değerlendirmeler ışığında Ateş'in, Nisa Suresi 125. ayette "*Milleti İbrahim*" ifadesinden "Kim, İbrahim gibi Allah'ı birleyerek, yalnız ona teslim olur, ona kulluk ederse, o kimse cennete gider. İster Yahûdî, ister Hıristiyan, ister Müslüman olsun"⁶² hükmünün de yanlışlığı ortaya çıkmaktadır. Çünkü Ateş'in de kabul ettiği gibi, İbrahim'in dini, tek Allah'a teslim olma, ondan başka tapılan bir varlık tanımama esasına dayalı tevhid dini olan "İslâm dini" idi. Bu bakımdan kâinatın tanrısını millileştiren, (aynı zamanda oğul isnad eden) Yahûdîler de, Allah'a oğul isnad eden, onu, üç esastan meydana gelmiş bir varlık kabul eden Hıristiyanlar da, İbrahim'den fikren uzak düşmüşlerdir. O'na yakın olanlar, kendisine uyanlar, onun getirdiği tevhid dinini tazeleyen *bu peygamber* ve tevhide inanan müminlerdir.⁶³

Kur'an'da Yahûdî'lerin ve Hıristiyanların, Hz. İbrahim'in dinine uydukları ifade edilmemektedir. Ancak Hz. İbrahim'e en yakın olanların, Hz. Muhammed ve ona iman edenler olduğu vurgulanmaktadır (*Ali İmran 68*). Allah'ın Hz. Muhammed'i Hz. İbrahim'in dinine ulaştırdığı da ifade edilmektedir (*Enam 161*). Ehli Kitab, İbrahim'in dinine ulaştırılan bu ümmî peygambere inanmaya ve ona tabi olmaya davet edilmektedir (*A'raf 157-158*). Hem İbrahim'e indirilen kitapta hem de bu Kur'an'da kendilerine "Müslümanlar" denildiği de ifade edilmektedir.⁶⁴ Bu minvalde "Allah'a çağırın ve 'ben Müslümanlardanım' diyenden daha güzel söz söyleyen olamayacağı da belirtilmektedir.⁶⁵

Hal bu şekilde iken Ateş, Ali İmran Suresi 113-114 ayetlerin tefsirinde "Ayetlerde övülen insanların kendi dinlerini bırakıp Müslüman olduklarına bir işaret yoktur." iddiasını yineleyerek "Bu konudaki rivayetler, ayetleri kendi istedikleri biçimde yorumlayanların eseridir. İnsanlar, kendi kafalarında olanı ayetlerde okumaya çalışmışlardır." şeklinde itham etmektedir. Ayrıca o, din değiştirmenin gerektirmediğinin delili olarak, Bakara Su-

resi 62 ve Maide Suresi 69. ayetlerini zikreder ve ekler: "Ayetlerde gayet açık biçimde, Allah'a ve ahiret gününe inanan, Salih amel yapan Müslümanların, Yahûdîlerin, Hıristiyanların ve Sabîîlerin, rableri katında ödüllendirileceklerini ve korku ve üzüntü çekmeyeceklerini ifade etmektedir."⁶⁶ Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Ateş, delil getirdiği ayetlerde sayılanların cennet için yeterli olmayacağını kendisi de ifade etmişti.

Ankebut Suresi 52-55. ayetlerde önceden kendilerine kitap verilmiş olanların Kur'an'a inandıkları, kendilerine Kur'an okunduğu zaman, onun Allah katından gelen gerçek olduğunu kabul ettikleri ve zaten daha önceden Allah'a teslim oldukları ifade edilmektedir.⁶⁷ Ateş, burada özellikle onların Müslüman olduğu ifadesini kullanmamaya özen göstererek, şu iddialarını yineler: "Onların, Kur'an'ın vahiy olduğunu kabul etmeleri, dinlerini bırakıp Müslüman oldukları anlamına gelmez."⁶⁸ "Kur'an, onlardan dinlerini bırakıp İslam'a girmelerini istemez."

Burada Kur'an'ın onlardan dinlerini bırakmalarını emretmediğini iddia eden Ateş, Bakara Suresi 75. ayeti tefsir ederken, "Bu ayetten anlaşılıyor ki, gerek Hz. Peygamber, gerek Müslümanlar, inançlar ve kitapları bakımından İslam'a en yakın olan Yahûdîlerin, 'Müslüman' olacaklarını umuyorlardı... Fakat beklendiği gibi olmadı. Yahûdîler, yeni dine inanmak şöyle dursun, onu engellemeye çalıştılar"⁶⁹ şeklinde açıklama yapmaktadır. Madem Kur'an, onların dinlerini bırakmalarını istemiyordu, o zaman neden Hz. Muhammed (a.s.) onların Müslüman olmasını umuyordu? Veya Hz. Peygamber devrinde Kur'an'ın hak olduğunu gören Kitap ehlinde bazıları⁷⁰ ve Abdullah b. Selâm Medine'de neden "Müslüman" olmuştur.⁷¹ Ehli Kitabın "Müslüman" olduklarını rivayet eden Ateş nedenine hiç girmez. Ayrıca Kitap ehlinde bazılarının, Müslüman oldu-

⁶⁶ Ateş, *Tefsir*, II, 96. Her ne kadar Ateş, iki ayete dayanarak hüküm bina etse de bu ifadelerden değil Yahudi ve Hıristiyanlar'ın, Müslümanların bile cennete gitmesi söz konusu değildir. Çünkü Ahiret'e iman edenlerin Kur'an'a da iman ettikleri ve Namaz kıldıkları belirtilmektedir (En'am Suresi 92). Ayrıca Namaz kılmayanların (Meryem Suresi 59) ve zekât vermeyenlerin (Tevbe Suresi 34-35) cehenneme gideceği de ifade edilmektedir. Dolayısıyla tek bir ayetle hüküm inşa edilmeyeceği Ateş'in de itiraf ettiği bir konudur. Ateş, *Tefsir*, IV, 507.

⁶⁷ Ateş, *Tefsir*, VI, 448.

⁶⁸ Ateş, *Tefsir*, VI, 450.

⁶⁹ Ateş, *Tefsir*, I, 185.

⁷⁰ Ateş, *Tefsir*, II, 495.

⁷¹ Ateş, *Tefsir*, VIII, 369.

⁷² Ateş, *Tefsir*, II, 495.

⁶² Ateş, *Tefsir*, II, 374.

⁶³ Ateş, *Tefsir*, II, 59.

⁶⁴ Ateş, *Tefsir*, VI, 52.

⁶⁵ Ateş, *Tefsir*, VII, 138.

ğunun delili olarak Maide Suresi 82–83. ayetlerini ileri sürerken,⁷² o ayetlerin tefsirinde de Allah'ın elçisini dinleyen Hıristiyanların etkilenip, kimisinin Müslüman olduğunu kimisinin de Hz. Peygamber'in peygamberliğini kabul etmekle birlikte Hıristiyan kaldığını ifade edip “Biz, ona teslim olanlarız, sözünden dinlerini bıraktıkları anlamına gelmez” der.⁷³ Biraz daha ileride de: “Kur'an ayetlerinden, Hz. Peygamber devrinde Hicaz bölgesindeki Hıristiyanlardan bir kısmının Müslüman olduğunu anlıyoruz. Kısa bir süre sonra Şam, Mısır, Kuzey Afrika fethedilmiş, buralarda yaşayan halktan dileyen kendi dininde kalmış, fakat büyük çoğunluğu Müslüman olmuştur”⁷⁴ açıklamasında bulunur. Tabii burada kendi dinlerinde kalmalarını, Hz. Muhammed'in (a.s.) zorla kimseyi Müslüman yapmadığı ve dini hoş görüye sahip olduğu şeklinde yorumladığını ifade etmek gerekir.⁷⁵ Ayrıca O, Bakara 112. Ayetin tefsirinde “o halde her iki fırkanın da (Yahudi ve Hıristiyan) iki kitabı da doğrulayan, aralarındaki davayı hak ile çözümleyen bu yeni kitabı tanıyıp “İslam'a” gelmeleri gerekir ki yeryüzünde ihtilaf kalmasın. İslman bu iki ucun arasındadır.”⁷⁶ iddiasında bulunmaktadır. Dolayısıyla Ateş ihtilafın kalmaması için Yahudi ve Hıristiyanların İslama gelmelerini ifade etmektedir. Yani onların Müslüman olmaları gerektiğini söylemektedir.

Burada konumuz açısından önemli bulduğumuz ilgili diğer bir ayete de değinmek istiyoruz.

Ateş, Tevbe 29. ayetini “Allah, mü'minlere Kitap ehli içinde Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve elçisinin yasaklarını tanımayan, gerçek dine uymayan kimselerle, onlar küçülüp boyun eğerek, fidye verinceye kadar savaşmalarını emrediyor”⁷⁷ şeklinde açıklamada bulunurken ayetteki ‘min ehli’l-kitap’ bölümünü ‘min’ harfinden dolayı Kitap ehlinin hepsiyle değil de ancak gerçek dini yozlaştıran, din, barışı emrederken Müslümanlara saldıranlarla savaşmayı gerektirmektedir...⁷⁸ şeklinde tefsir eder. Yine ‘min ehli’l-kitap’ ifadesinden “İşte Yüce Allah, gerçek dini din

edinmeyen, dinin gerçek kurallarına uymayan, Kitap sahibi insanlarla da savaşmayı emretmiştir”⁷⁹ sonucuna varmaktadır. Burada ifade edilen “gerçek din”deki kapalılığa dikkat çekmek isteriz.

Bu ayette geçen, “Allah ve Rasulü'nün haram kılması”nın ne olduğu konusuna Ateş hiç değinmemektedir. Biz yukarıda bu konuyu, A'raf 157–158. ayetlerle ilgili açıklamalarda işlediğimiz için bir daha girmiyoruz. Ancak şunu ifade eldim ki ayette Allah, Ehli Kitap'tan Ümmî olan Peygamber'e ve Kur'an'a iman edip, onlara itaat etmelerini ve onların haram kıldıklarını, haram kabul etmelerini emretmektedir.

Görüldüğü gibi Ateş'in yukarıdaki “İslam” ve “hak din” veya “gerçek din” konularındaki açıklamalarında bir birilik yoktur. Biz onun “İslam'ın” ve “hak dinin” ne olduğu konusunda belirleyici bir açıklamasına şahit olamadık. Dolayısıyla diğer örneklerde olduğu gibi bu konularda da Ateş'in naklettiği görüşlerden hangisini kabul ettiğini seçemedik.

KISSALAR'A YAKLAŞIM

Ateş, Tevrat'ın verdiği bilgilerle Kur'an'ın verdiği bilgilerin çelişmesi durumunda ölçünün Kur'an olduğunu kabul etmektedir. Ancak Ateş, Hâmân örneğinde olduğu gibi farklı bir tutum sergilemektedir. Ateş'in konuya yaklaşımını göstermek için bazı örnekler vermek istiyoruz.

O, Yûsuf Suresi 1-2. ayetlerle ilgili şöyle der: “Bu ifade, Kur'an'ın Arapça olmayan o kitabın yani Tevrât'ın, Arapların anlaması için Arapça olarak vahyedildiğini anlatır. Nitekim o apaçık Kitap'a dikkat çekildikten sonra, Kitabı Mukaddes'in Yûsuf Kıssası ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Demek ki israiloğulları peygamberlerine vahyedilenler, Hz. Muhammed'e Arapça olarak vahyedilmiştir. Kur'an'ın anlattıkları o kitabın anlattıklarına uyar”.⁸⁰

Bir yandan içerisinde Allah'ın hükmü olduğu için Tevrât'ın tahrif edilmişliğini ve nesh edildiğini reddeden ve Kur'an'ın, Tevrât'ın Arapçası olduğuna inanan Ateş, Nuh Kıssasında Tevrât'ta anlatılan teferruatlarla ilgili şöyle der: “Kur'an, gereksiz

⁷³ Ateş, *Tefsir*, III, 47.

⁷⁴ Ateş, *Tefsir*, III, 48.

⁷⁵ Ateş, *Tefsir*, II, 535.

⁷⁶ Ateş, *Tefsir*, I, 222.

⁷⁷ Ateş, *Tefsir*, IV, 57.

⁷⁸ Ateş, *Tefsir*, IV, 59.

⁷⁹ Ateş, *Tefsir*, IV, 58.

⁸⁰ Ateş, *Tefsir*, IV, 489.

⁸¹ Ateş, *Tefsir*, IV, 311.

⁸² Ateş, *Tefsir*, III, 361.

olan böyle teferruata girmez".⁸¹ "Bu teferruatların, insan eliyle girdiğinde şüphe yoktur".⁸²

Tevrât'taki böyle teferruat içeren bilgilerin, insan eliyle sonradan sokulduğunu kabul eden Ateş'in, Kur'an'da olup da Tevrât'ta olmayan bilgilerle ilgili yaklaşımı da şöyledir:

Muhtemelen Hz. Peygamber zamanındaki nüshalarda bunlar vardı. Ama sonradan kayboldu. Çünkü öyle olmasaydı, itiraz söz konusu olurdu, olmadığına göre bu bilgiler vardı.

Kur'an'da verilen bilgilerin Tevrât'ta zamanla kaybolduğu tezini bir an için kabul edelim. Ancak şu anda Tevrât'taki verilen bilgilerle, Kur'an'ın bilgileri çelişmektedir. Bu konuda Ateş bir açıklama yapmamaktadır. Sadece buradaki bilgiler oraya uyar deyip geçiştirmektedir. Çelişiklere değinmemektedir. Bu minvalde Nuh Kıssası üzerinde durmaya çalışalım. Burada biz, sadece kıssa'nın Tevrât'takiyle çeliştiği bazı yerlerini zikredeceğiz.

Kur'an'da kıssa şöyle anlatılır. "Allah, Hz. Nuh'u kavmine elçi olarak gönderdi. Kavminden az kimse ona iman etti. Hz. Nuh'un karısı ve oğlu ona iman etmedi. Allah, Hz. Nuh'a gemi yapmasını ve iman edenlerle birlikte gemiye binmesini emretti... Hz. Nuh'un karısı ve oğlu, ona iman etmediğinden dolayı helâk edilenlerden oldu."

Şimdi de Tevrât'taki Kıssa'yı okuyalım.

Hz. Nuh'un üç oğlu vardı, Tanrı Hz. Nuh'a, "İnsanlığa son vereceğim" dedi. Göklerin altında soluk alan bütün canlıları yok edeceğim, yeryüzünde her canlı ölecek. Ama seninle bir anlaşma yapacağım, Oğulların, karın, gelinlerinle birlikte gemiye bin. Tanrı, Hz. Nuh'a karın, oğulların ve gelinlerinle birlikte gemiden çık.⁸³ dedi.

Görüldüğü gibi Kur'an'da Hz. Nuh'a iman edenler vardır, helâkın evrensel olduğu net değildir, Hz. Nuh'un karısı ve oğlu helâk olanlardandır; Tevrât'ta ise Hz. Nuh'a iman eden yoktur, helâk evrenselidir, bütün canlılar yok edilmiştir, Sadece Hz. Nuh'un karısı ve oğullarının hepsi kurtarılmıştır.

Peygamber zamanındaki nüshada Kur'an'daki bilgiler varsa, o zaman şu andaki tevili mümkün

olmayan Tevrât'taki sözde ayetleri ne yapacağız. "Nesh diye bir şey söz konusu olmadığına göre, bunlar insanların elleriyle soktukları bilgilerdir mi?" diyeceğiz. Eğer öyle ise Tevrât'taki bu tür bilgileri, nasıl Allah'ın hükmü kabul edeceğiz veya neye göre tespit edeceğiz? Kur'an'a göre ise, o zaman Kur'an, şu andaki Tevrât'ın tahrif edildiğini ifade etmektedir. Hz. Nuh kıssası buna örnektir.

Diğer bir örnek olarak da Hz. Lût'un (a.s.) Kıssasını verebiliriz. Ateş, Kıssa'yı Kur'an'a göre anlattıktan sonra şöyle der:

"Bu Kıssa, Tevrât'ın Tekvin Sifrinin 19ncu babında anlatılmaktadır. Burada anlatılanlar, oradakilere uyar. Ancak Kur'an, olayın özetini almış ve onu hikâye üslubundan öğüt üslubuna dökerek anlatmıştır. Ancak delikanlı şeklinde görünen meleklerin gelmesinden, Hz. Lût'un sıkılmış olduğu, bunaldığı cümleleri bu günkü Tevrât'ta yoktur.⁸⁴ Herhâlde vaktiyle vardı ancak zamanla oda kaybolmuştur.⁸⁵

Şimdi Ateş'in de belirttiği "Burada anlatılanlar, oradakilere uyar." sözünün yanında şimdi "orada/Tevrât'ta anlatılanların, buraya/Kur'an'a uyup uymadığına" bir bakalım.

Tevrât'ta Hz. Lût'un kızlarının marifeti şu şekilde anlatılır. Helak'tan kurtulmak için kaçıp bir dağa yerleştiklerinde aralarında şöyle bir konuşma geçer.

"...Büyük kız, küçük kız kardeşine 'babamız yaşlı' dedi. Burada bizimle yatacak bir erkek yok, bunun için 'gel babamıza şarap içirelim, soyumuzu devam ettirmek için onunla yatalım' der. Sonra Lût'u sarhoş ederek, birinci gün büyük kız, ikinci günde küçük kız öz babalarıyla birlikte olurlar..."⁸⁶

Şimdi hangi vicdan sahibi, bu bilgilerin Allah'ın hükmü olduğunu, Kur'an'a uyduğunu iddia edebilir. Ayrıca Kur'an, Hz. Lût'un karısının helâk olacağını takdir ettiğini belirtirken Tevrât'ta melekler, Hz. Lût'un karısını da kurtarmak için şehrin dışına çıkarmışlardı.

⁸⁴ Ateş, *Tefsir*, IV, 323.

⁸⁵ Ateş, *Tefsir*, V, 72.

⁸⁶ Tekvin: 19.

⁸³ Tekvin: 6,7.

Burada Hz. Yûsuf'un Kisasına da değinmek isteriz. Ateş'in, Yûsuf 1-2. ayetlere dayanarak, Kur'an'ın Tevrât'ın arapçası olduğu iddiasını hatırlatarak konuya girelim.

Hz. Yûsuf Melik'in yanında büyür, Melik'in karısı, Hz. Yûsuf'tan hoşlanmaktadır. Bir gün Hz. Yûsuf'a, benimle yat der ve Hz. Yûsuf'un elbiselerinden tutar. Hz. Yûsuf, elbiselerini çıkararak kadının eline verir ve kaçarak dışarı çıkar. Elbiseler, kadının yanında kalır, kadın bunun üzerine, adamları çağırarak Hz. Yûsuf'u suçlar, efendisi eve gelinceye kadar elbiseleri yanında tutar..." olay Tevrât'ta bu şekilde anlatılırken Ateş'e göre, Tevrât'ın Arapçası olan Kur'an'da bilindiği gibi olay şöyledir.

"...Kadın, kapıları kapatıp Hz. Yûsuf'la birlikte olmak ister, Hz. Yûsuf ona meyleder o Hz. Yûsuf'a, Hz. Yûsuf, rabbinin burhanını görünce, kadından kaçmak için kapıya yönelir. Ancak kadın onun gömleğini arkadan yırtar. Ve Yûsuf, kapının önünde efendisini bulur..."

Ateş, asıl ve tercüme arasındaki bu farklılıklara ne hikmetse hiç değinmemektedir. Acaba Tevrât'tan "elbiselerin çıkarılması ve Hz. Yûsuf'un elbiseleri kadının yanında bırakıp kaçması", Arapça'ya çevrilirken "arkadan yırtılma" şekline dönerek bir tahrife mi uğradı? Veya "Hz. Yûsuf'un kaçtığına gören kadının, adamları çağırıp Hz. Yûsuf'a iftira atması ve efendisi eve gelinceye kadar elbiseleri yanında tutması" olayı Arapça'ya tercüme edilirken nasıl olurda Hz. Yûsuf'un kapıdan çıkarken "kapının önünde efendisini bulması" şeklinde çevrilir? Bu farklılıkların sebebi ne olabilir? Acaba zaman kavramı mı değişti? Ateş, bu sorunlara ne yazık ki hiç değinmemiştir.

Bu açıklamalarla biz, Ateş'in bu farklılıkları reddettiğini iddia etmiyoruz. Ancak Ateş'in bu farklılıklar konusunda bir açıklama yaptığını görmediğimizi ve bize göre peygambere asla izafe edilemeyecek bu bilgilerin konumuz açısından problem arz ettiğini vurgulamak istiyoruz.

SONUÇ

Ateş Yahudi ve Hıristiyanların Allaha ve ahiret gününe iman ettikleri takdirde onların cennete gire-

ceğini iddia etmektedir. Ancak Ateş'in tefsirinde tespitlerimize göre onların cennete girebilmeleri için Allah'a şirksiz iman, ahiret gününe iman ve salih amel işlemenin yanında:

Allah'tan gelen bütün kitaplara ve peygamberlere iman etmeleri, Hz. Muhammed'e ve Kur'an'a uymaları, Allah'ın ve Resulullah'ın haram kıldığını haram, helâl kıldığını helâl kabul etmeleri, Namaz kılmaları, Hz. Muhammed'in (a.s.) kiblesine yönelmeleri, zekât vermeleri, İbrahim'in dini olan İslam'ı kabul etmeleri gerekmektedir. Kısaca Müslüman olmaları ve Kur'an'ın emrettiği bir hayatı yaşamaları gerekmektedir. Dolayısıyla Süleyman Ateş'in bir yanıyla gelenekten farklı bir şey söylediği zannedilse de aslında bize göre onun tefsirinde konuyla ilgili açıklamaları bütün olarak göz önünde bulundurulduğunda geleneğin düşüncesinden çok da farkı bir şey söylemediği ortaya çıkmaktadır.

Tevratın tahrifat meselesinde ise o, Hz. Peygamber zamanında tahrif edilmemiş bir tevratin olduğunu varsaymaktadır. Ancak görebildiğimiz kadarı ile bu konuda da zihni karışık durumdadır. Çünkü hem Hz. Musa'dan çok sonra kaleme alınan Tevrat'ın tahrif olmamasının imkânsız olduğunu kabul etmekte, hem de peygamber zamanında tahrif olmamış bir Tevrât nüshasının varlığına inanmaktadır. Hem şu andaki Tevrat'a, insan eliyle bilgiler sokulduğunu ve onda tahrifat yapıldığını ifade etmekte, hem de Tevrat'ın Allah'ın hükmü olduğunu kabul etmektedir.

Biz, Ateş'in tefsirinde incelediğimiz örneklerde verilen bilgilerde bir bütünlük göremedik. Yani bir ayetin tefsirinde verilen bir bilgi, ilgili diğer ayet işlenirken kullanılmadığı gibi bu bilgiyle çelişen başka bir açıklama yapılmaktadır. Bu farklı açıklamalar da bizde daha önce verilen bilgilerin ya unutulduğu ya da o ayet tefsir edildiği dönemde Ateş'in daha önceki düşüncesinin değiştiği izlenimi oluşturmuştur. Bu tarz tefsirler de haliyle anlam bütünlüğünü bozduğu gibi aynı zamanda anlam kargaşasına da sebep olmaktadır. İncelediğimiz iki konu için de bu durumun geçerli olduğuna inanmaktayız.